Література

1. Закон України «Про туризм» / Верховна Рада України, Ін-т законодавства; ред-кол.: В.Ф. Опришко (голова) та ін. — К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1995.
2. Бобкова А. Г., Манзюк В. В. Щодо відміни ліцензування турагентської діяльності / А. Г. Бобкова, В. В. Манзюк // Підприємництво, господарство і право. — 2011. — № 7(187). — С. 59—62.
3. Федорченко В.К. Історія туризму в Україні: Навч. посіб./Передм. В. А.Смолія / Федорченко В. К., Дьорова Т. А. — К.: Вища шк., — 2002. — 195 с. Національні особливості державного антикризового управління економікою.

Мельник А. Ф.,
д.е.н., професор,
Тернопільський національний економічний університет

ПОДОЛАННЯ СТРУКТУРНОЇ КРИЗИ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ НА ЗАСАДАХ «НОВОГО РЕГІОНАЛІЗМУ»

Кризові явища в розвитку економіки, що характеризують стан народногосподарської кон'юнктури, значною мірою зв'язані з структурною кризою. Структурна криза характерна економіці більшості регіонів України. Співвідношення структури економіки окремих регіонів з їх економічним потенціалом засвідчують їх невідповідність останньому [1, с. 119]. У галузевій структурі регіональної економіки значної кількості регіонів домінує (за показником реалізованої продукції) частка галузей первинного і вторинного секторів економіки. В структурі валової доданої вартості Волинської, Тернопільської, Вінницької, Хмельницької, Чернігівської областей найбільшу частку займає сільське господарство, переробні галузі, тобто переважають галузі з потенційно низькою доданою вартістю. У відтворювальній структурі економіки областей простежується домінування проміжного споживання, в результаті чого його частка у валовому внутрішньому продукті країни склала від 47,0 % у 2006 р. до 46,0 % у 2011 р., що вказує на збереження високого рівня матеріало- та ресурсоємності економіки регіонів на фоні недостатньої інвестиційної та інноваційної активності підприємств, значного фізичного і морального зносу основних виробничих фондів та неповної завантаженості виробничих потужностей [2]. У зовнішньоекономічній струк-

турі Волинської, Закарпатської, Київської, Львівської, Одеської, Чернігівської областей імпорт товарів і послуг перевищує їх експорт, а експортна квота більшості з них характеризується сировинною спрямованістю. Нераціональною є соціальна структура регіональних систем, що характеризується високою часткою осіб пенсійного віку у структурі населення областей (Луганська, Черкаська, Чернігівська області), напруженістю демографічної ситуації, високим рівнем смертності, невпорядкованістю інституційного забезпечення інтеграційних процесів [3].

Характерним явищем є певна монофункціональна спрямованість економіки окремих регіонів, де лише одна чи дві галузі відіграють основну регіоноформуючу роль. Так, у 16 регіонах основне місце в структурі регіонального виробництва займають сільське господарство, харчова промисловість і переробка сільськогосподарської сировини. У Донецькій, Дніпропетровській, Запоріжській — найбільша питома вага продукції металургії та металообробки; Луганській і Полтавській — виробництво коксу та переробка ядерного палива. З врахуванням тенденцій глобалізації економіки це може зумовити депресивний стан їх економіки. Особливо гостро це проявляється у розвитку «старопромислових, вуглевидобувних регіонів».

Розбіжності у використанні ресурсного потенціалу регіонів обумовили міжрегіональну і внутрірегіональну диференціацію у рівнях соціально-економічного розвитку, суттєве територіальне варіювання за розміром середньомісячної заробітної плати. Міжрегіональні відмінності середньомісячної номінальної заробітної плати в 2011 р. коливалися в межах 2,14 разу (4012 грн у м. Києві та 1871 грн — у Тернопільській обл.) [3].

Деформації територіальної структури національної економіки та структури економіки окремих регіонів в Україні, як і в країнах ЄС тривалий час долалися через реалізацію політики «рівнозваженого розвитку», через використання інструментарію дотацій, міжбюджетних трансфертів тощо. Це не усунуло проблеми розбалансованості місцевих бюджетів і зумовленої цим невідповідності повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з ресурсами, наявними для їх забезпечення. Процеси глобалізації, транс націоналізації світової економіки, формування ділових мереж, обумовили необхідність реалізації в країнах ЄС, зокрема, концепції «нового регіоналізму», переходу від механізмів вирівнювання економічного розвитку, до механізмів стимулювання ділової активності, формування полюсів економічного зростання. Державна стратегія регіонального

розвитку на період до 2015 р. (2006 р.) передбачає стимулювання розвитку із застосування кількох основних інструментів: угод щодо регіонального розвитку регіонів, державних цільових програм, програм подолання репресивності окремих територій [5].

Підтримку ділової активності, в першу чергу, доцільно здійснити стосовно розвитку в регіонах так званих стратегічних секторів економіки, до яких за методологією ОЕСР 2005 р. [4] відносяться високотехнологічні види діяльності обробної промисловості (фармацевтичне виробництво, виробництво офісного обладнання, лічильних машин та комп'ютерів, виробництво радіо-, телевізійного та комунікаційного обладнання, виробництво медичних приладів та інструментів, точних вимірювальних та оптичних приладів, авіаційна та комічна промисловість); середньовисоко-технологічні види діяльності обробної промисловості (виробництво хімікатів, машин та устаткування, електричних машин та апаратури, автомобілів залізничного та транспортного обладнання); поштові та телекомунікаційні послуги; фінансові та страхові послуги (фінансове посередництво, страхування та пенсійне фінансування); ділові послуги (оренда машин та обладнання, комп'ютерне та телекомунікаційне обладнання, дослідження та розробки); освіта, охорона здоров'я, соціальна допомога. Вибір пріоритетів підтримки ділової активності в окремих регіонах має врахувати деформацію в структурі їх економіки і ресурсні потенціали.

У контексті вибору механізмів реалізації структурної політики регіонів доцільно звернути увагу на: 1) уточнення розроблених стратегій розвитку областей з огляду на можливості реалізації міжнародних, національних і регіональних проектів, євро інтеграційні кроки України та формування зон вільної торгівлі; 2) широке використання інструментарію проектного менеджменту в процесі залучення і реалізації інвестицій для структурної корекції економіки регіонів; 3) запровадження практики діагностики конкурентних переваг і конкурентоспроможності економіки регіонів з метою формування бренду територій; 4) формування регіональних, міжрегіональних, транскордонних кластерів як полюсів економічного зростання, які дозволять отримати синергетичний ефект завдяки комплексному, більш раціональному використанню місцевих ресурсів; 5) удосконалення чинної практики укладання угод між урядом і місцевими органами влади; 6) активізацію участі інституту публічно-приватного партнерства в розв'язанні проблем структурної кризи; 7) гнучке використання інструментів фіскальної та монетарної політики щодо селективної і точкової підтримки видів економічної діяльності, що здійснюють модернізацію виробництва, а

також залежно від напрямів структурної корекції (галузевої, технологічної, відтворювальної структури економіки регіонів) [6, с. 475—478]. Для регіонів з переважно монофункціональною спрямованістю доцільні такі заходи, як стимулювання професійної та просторової мобільності населення, проведення заходів по диверсифікації виробничого потенціалу, стимулювання створення нових робочих місць, підтримка наявних робочих місць у трудомістких та інноваційних видах діяльності, що народжуються.

Література

1. Мельник А.Ф. Структурні дисбаланси розвитку економіки регіонів України // Журнал Європейської економіки. — Том 1 (№ 1). — Березень 2012 р. — С. 111—137.
2. Зведені національні рахунки. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua
3. Статистичний збірник «Регіони України». Ч. І // За ред. Осауленка О.П. Державний комітет статистики України. — К., 2012. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua
4. OECP Science Technology and Industry Scoreboard 2003, http://www1.cecd.org/pablications/e-book/
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006
6. Структурні трансформації в національній економіці: проблеми діагностики та інституційного забезпечення: Монографія / За ред. д.е.н., професора А.Ф. Мельник. — Тернопіль: ТНЕУ. — 532 с.

Мойсеєнко І. П.,
д.е.н., професор ,
Львівський державний університет внутрішніх справ

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ: НОВА ЕКОНОМІЧНА ПАРАДИГМА

Аналіз сучасних підходів до виходу з кризи дозволяє сформулювати такі проблеми науково-прикладного характеру. У сучасних концепціях і теоріях поточні кризові процеси трактуються як